

חק לישראל – פרשת בא יום ד'

תורה – שמות פרק י'

(טז) וַיִּמְהַר פְּרָעָה לְקָרֵא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חֲטֵאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:
 (טז) וַיִּמְהַר פְּרָעָה לְקָרֵא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חֲטֵאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם: (טז) וְאוֹחֵי
 פְּרָעָה לְמִקְרֵי לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר חֲבִית קָדָם יִי אֱלֹהֵיכֶם וּלְכוּן:
 (יז) וְעַתָּה שָׂא נָא חֲטֵאתִי אִךְ הַפַּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיִּסַּר מֵעֲלֵי רַק
 אֶת הַמַּנּוֹת הַזֹּהֶה: (יז) וְעַתָּה שָׂא נָא חֲטֵאתִי אִךְ הַפַּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיִּסַּר
 מֵעֲלֵי רַק אֶת הַמַּנּוֹת הַזֹּהֶה: (יז) וַיִּסַּר מֵעֲלֵי רַק אֶת הַמַּנּוֹת הַזֹּהֶה: (יז) וַיִּסַּר מֵעֲלֵי רַק אֶת הַמַּנּוֹת הַזֹּהֶה: (יז)
 לְחֹד יֵת מוֹתָא הַדִּין:
 (יח) וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרָעָה וַיַּעֲתֶר אֶל יְהוָה: (יח) וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרָעָה וַיַּעֲתֶר אֶל יְהוָה: (יח)
 וַיִּפְקֵם מַלְאֲכֵי פְּרָעָה וְעֲלֵי קָדָם יִי:
 (יט) וַיַּהֲפֹךְ יְהוָה רוּחַ יָם חֲזָק מְאֹד וַיִּשְׂא אֶת הָאָרֶבָה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא
 נִשְׂאָר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם: (יט) וַיַּהֲפֹךְ יְהוָה רוּחַ יָם חֲזָק מְאֹד וַיִּשְׂא אֶת
 הָאָרֶבָה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׂאָר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם: (יט) וַיַּהֲפֹךְ יִי רוּחָא
 מַעֲרֵבָא תַקִּיף וְנִטַּל יֵת גּוּבָא וְרַמְהֵי לִימָא דְסוּף לֹא אֲשַׁתָּאֵר גּוּבָא חַד בְּכָל תַּחֲוּם מִצְרַיִם:
 (כ) וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת לֵב פְּרָעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כ) וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת לֵב
 פְּרָעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כ) וַיַּחֲזֹק יִי יֵת לְבָא דְפְרָעָה וְלֹא שָׁלַח יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 (כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה נְטֵה יָדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם
 וַיִּמַּשׁ חֹשֶׁךְ: (כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה נְטֵה יָדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם
 וַיִּמַּשׁ חֹשֶׁךְ: (כא) וַיֹּאמֶר יִי לְמֹשֶׁה אָרִים יָדְךָ עַל צֵית שָׁמַיָא וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם בְּתַר דְּיַעֲרֵי
 קְבַל לִילְיָא:

רש"י

ויחשיך עוֹד: וימש – כמו ויחמש יס לנו
 תיבות הרבה חסרות אל"ף לפי שאין הברת
 האל"ף נכרת כ"כ אין הכתוב מקפיד על
 חסרונה כגון (ישע' יג) לא יהל שם ערבי
 כמו לא יאהל לא יטה אהלו וכן (ש"ב כב)
 ותזרני חיל כמו ותאזרני ואונקלוס תרגם לשון
 הסרה כמו לא ימיש בתר דיעדי קבל ליליא
 כשיגיע סמוך לאור היום אזל אין הדבור
 מיושב על הוי"ו של וימש לפי שהוא כתוב
 אחר ויהי חשך ומ"א פותרו לשון (דברים כח)
 ממשש צלהרים שהי' כפול ומכופל ועב עד
 שהי' זו ממש:

(יט) רוח ים – רוח מערב: ימה סוף –
 אומר אני שים סוף הי' מקלחו במערב כנגד
 כל רוח דרומית וגם במזרח של א"י לפיכך
 רוח ים תקעו לארצה בימה סוף כנגדו. וכן
 מזינו לענין תחומין שהוא פונה לזר מזרח
 שנא' (שמות כג) מים סוף ועד ים פלשתים
 ממזרח למערב שים פלשתים במערב הי'
 שנאמר בפלשתים (נפניה ז) יושבי חבל הים
 גוי כרתים: לא נשאר ארצה אחד – אף
 המלוחים שמלחו מהם (ש"ר):
 (כא) וימש חשך – ויחשיך עליהם חשך יותר
 מחשכו של לילה וחשך של לילה יאמיש

חק לישראל – פרשת בא יום ד'

נביא – ירמיה פרק מו' כח' פרק מז' א'-ה'

(כח) אַתָּה אֶל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב נְאֻם יְהוָה כִּי אֶתְּךָ אֲנִי כִי אֶעֱשֶׂה כְּלָה כְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדְחַתִּיךָ שָׁמָּה וְאַתָּה לֹא אֶעֱשֶׂה כְּלָה וְיִסְרַתִּיךָ לְמִשְׁפֵּט וְנִקְּהָ לֹא אֲנַקֶּה: (כח) את לא תדחל עבדי יעקב אמר יי ארי בסעודך מימרי ארי אעביד גמירא בכל עממיא די אגליתך לתמן ועמך לא אעביד גמירא ואיתי עלך יסורין לאלפותך ברם בדין חסוך ושיצאה לא לא אשיצינך:

(א) אֲשֶׁר הָיָה דְבַר יְהוָה אֶל יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא אֶל פְּלִשְׁתִּים בְּטָרָם יָבִיחַ פְּרַעְיָה אֶת עֵזָה: (א) דהוה פתגם נבואה מן קדם יי עם ירמיה נביא על פלשתאי עד לא ייתי פרעה וימחי ית יתבי עזה:

(ב) כֹּה אָמַר יְהוָה הִנֵּה מַיִם עֹלִים מִצְפוֹן וְהָיוּ לְנַחַל שׁוֹטֵף וְיִשְׁטְפוּ אֶרֶץ וּמְלוֹאָהּ עֵיִר וְיֹשְׁבֵי בָּהּ וְזָעְקוּ הָאָדָם וְהִילָל כָּל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ: (ב) כדנן אמר יי הא עממיא אתן מצפונא ויהון כנחל מגבר ויבזון ארעא ומלאה קרויא ודיתבין בהון ויצוחון בני אנשא וילילון כל יתבי ארעא:

(ג) מִקּוֹל שַׁעֲטַת פְּרָסוֹת אֲבִירָיו מִרַעַשׁ לְרִכְבּוֹ הַמּוֹן גְּלַגְלָיו לֹא הִפְנוּ אֲבוֹת אֶל בָּנִים מִרְפִּיּוֹן יָדַיִם: (ג) מקל מפסועית פרעת גברוהי מזיע לדתיכוהי אתרגושת גלגלוהי לא מתפנן אבהן לרחמא על בנין מאתרשלות ידיון:

(ד) עַל הַיּוֹם הַבֹּא לְשֹׁדֹד אֶת כָּל פְּלִשְׁתִּים לְהַכְרִית לְצַר וּלְצִידוֹן כָּל שָׂרִיד עֵזֶר כִּי שָׂדֵד יְהוָה אֶת פְּלִשְׁתִּים שְׂאֲרֵית אִי כַפְתּוֹר: (ד) על יומא דאתי למבו ית כל ארעא פלשתאי לשיצאה לצור ולצידון כל שאר סעיד ארי אביז יי ית ארע פלשתאי שאר ננות קפוטקאי:

(ה) בָּאָה קַרְחָה אֶל עֵזָה נְדָמְתָה אֲשַׁקְלֹן שְׂאֲרֵית עִמָּקָם עַד מָתִי תִתְגַּדְּדִי: (ה) מטת פורענותא ליתבי עזה אתבר אשקלנאי שאר תוקפהון עד אימתי תתהממון:

רש"י

(ג) שַׁעֲטַת – חין לו דמיון ויונתן תרגמו מפסועית. מַרַעַשׁ לְרִכְבּוֹ – מרעש אשר לרכבו. גַּלְגְּלָיו – רופני מרכבותיו. לֹא הִפְנוּ אֲבוֹת עַל בָּנִים – להכילס: (ד) לְהַכְרִית לְצַר וּלְצִידוֹן – פלשתים היו עוזרים אותם מאויביהם. אִי כַפְתּוֹר אִיזֶל"ץ – בלע"ז: (ה) נְדָמְתָה – נחרבה. תִּתְגַּדְּדִי – תשרטי בצבל ובצכי:

(כח) לְמִשְׁפֵּט – בזין חסוך מעט מעט. וְנִקְּהָ – לשון טיאוט והשמד וכן תירגמו יונתן לשון כלייה: (א) אֶל פְּלִשְׁתִּים – על פלשתים. בְּטָרָם יָבִיחַ פְּרַעְיָה אֶת עֵזָה – כשהיה נבוכדנצר כר על ירושלים בשנה העשירית לכדקיהו ינח חיל פרעה ממארים ויעלו הכשדים מעל ירושלים שמע פרעה ושטף את עזה ושב לארצו בסדר עולם:

חק לישראל – פרשת בא יום ד'

כתובים – משלי יד' ח-יג

- (ח) חֲכֹמַת עָרוֹם הִבִּין דְּרָכּוֹ וְאֹלֶת כְּסִילִים מִרְמָה: (ח) חכמתא דערימא ביונא דארחא ובשטיותא דסכלי רמיותא:
 (ט) אֹלִים יִלִּיץ אָשֶׁם וּבִין יִשְׂרִים רְצוֹן: (ט) כסילי מתלין בחטאה ובינת תריצי רעותא:
 (י) לֵב יוֹדֵעַ מֵרַת נִפְשׁוֹ וּבִשְׂמֹחָתוֹ לֹא יִתְעַרֵּב זָר: (י) לבא ידיע מרירותא דנפשיה ובחדותיה לא מתערב נוכראה:
 (יא) בֵּית רְשָׁעִים יִשְׁמַד וְאֵהָל יִשְׂרִים יִפְרִיחַ: (יא) ביתא דרשיעי ישתיצי ומשכנא דתריצי מפריח:
 (יב) יֵשׁ דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי אִישׁ וְאַחֲרֵיתָהּ דִּרְכֵי מוֹת: (יב) אית אורחא דסברין בני נשא דתריצא היא וסופה אורחא דמותא:
 (יג) גַּם בְּשֹׁחַק יִכָּאֵב לֵב וְאַחֲרֵיתָהּ שְׂמֹחָה תוֹגָה: (יג) אף בגוחכא נכאב לבא וסופא דחדותא חמוצא:

רש"י

- (ח) חכמת ערום – מי שהוא חכם הבין דרכו לפלס אורחותיו. ואולת כסילים – היא המרמה שצלצבס סופה שמציאתם לידי טפשות:
 (ט) אולים יליץ אשם – שהם חוטאים שצרכין לתת ממון למי שחטאו לו ויליץ בעדם אשם שהם מציאים ממונס לו כמו הפלשחים שנאמר קחו לכם ה' טחורי זהב וה' עכברי זהב וגומר ונתתם לאלהי ישראל כבוד אולי יקל את ידו מעליכם (שמואל א' ו). אשם – אמנד"ל צלע"ז. ובין ישרים רצון – אפיימיני"ט צלע"ז הקב"ה מרואה להם:
 (י) לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב זר – טרחו ויגיעו פעמל בחורה לפיכך בשמחתו לא יתערב זר כשיקבל שפרו לעתיד:
 (יא) בית רשעים ישמד ואהל ישרים יפריח – עובר עבירה ואומר אין זה עבירה, ד"ל לב יודע מרת נפשו ישראל שהם מרי נפש בגלות והיו נהרגים על קדושת השם ובשמחתו לא יתערב זר לעתיד. בית רשעים – בית ארס ישמד יש דרך ישר לפני איש, דרך עכל ישרה היא בעיני עשו שהוא איש שדה ואחריתה וגו':
 (יב) גם בשחוק יכאב לב – שחוק – שהקב"ה משחק עמהם בעה"ז יכאב לבם לעתיד לבא וכן הוא אומר ואחם תלעקו מכאב לב (ישעיה ס"ה):

משנה – בבא מציעא פרק ה'

- (א) איזהו נשף ואיזהו תרבייתא. איזהו נשף. המלכה סלע בחמשה דינרין, סאתים חטין בשלש, מפני שהוא נושף. ואיזהו תרבייתא. המרבה בפרות. פיצר. לקח הימנו חטין בדינר זהב הפור, וכן השער, עמדו חטין בשלשים דינרין, אמר לו תן לי חטי, שאני רוצה למכרן ולקח בהן יין. אמר לו הרי חטיה עשויות עלי בשלשים, והרי לך אצלי בהן יין, ויין אין לו:
 רע"ב – (א) איזהו נשף. שהוא נושף – בפירות – המרבה שטר לעלמו בפירות. ובין דשקל מיניה מאי דלא יהיב ליה: המרבה בהלואת כסף ובין בהלואת פירות הוי רבית.

חק לישראל – פרשת בא יום ד'

חיטי – וזה מותר אם נתן לו חטין. אבל אם פסק לתת לו בהן יין, אסור, שמא יוקיר היין, הואיל ואין לו יין. ואע"פ שפוסק עמו כשער היין של עכשיו וכבר יאלץ השער, הואיל ואינו נותן לו דמים שנוכל לומר יכול הוא לקנות יין בדמים שקבל אלא צא לעשות עליו דמי החטין חוב ולפסוק על החוב יין, אסור אם יין אין לו. דאי הוה ליה יין, הוה קנוי לו מעכשיו לזה שבא לפסוק על החוב יין, וכי אייקר ברשותיה אייקר:

(ב) הַמְלִיחָה אֶת חֲבֵרוֹ, לֹא יְדוּר בְּחִצְרוֹ חֲנָם, וְלֹא יִשְׁכַּר מִמֶּנּוּ בְּפָחוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רִבִּית. מִרְבִּין עַל הַשְּׂכָר, וְאִין מִרְבִּין עַל הַמְּכָר. בְּיַצֵּד. הַשְּׂפִיר לֹא אֶת חִצְרוֹ, וְאָמַר לֹא אִם מֵעַכְשָׁיו אֶתָּה נוֹתֵן לִי, הָרִי הוּא לָךְ בְּעֵשֶׂר סְלָעִים לְשָׁנָה, וְאִם שֶׁל חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ, בְּסֻלֵּעַ לְחֹדֶשׁ, מִתָּר. מִכָּר לֹא אֶת שְׂדֵהוּ, וְאָמַר לֹא אִם מֵעַכְשָׁיו אֶתָּה נוֹתֵן לִי, הָרִי הִיא שְׂלָךְ בְּאַלְפֵי זָוֹז, אִם לִגְרוֹ, בְּשָׁנִים עֵשֶׂר מְנָה, אָסוּר:

ומוגר ליה צפחות משויה. אבל גבי מכר משמשך המקח דינו ליתן המעות, וכי אמר ליה אם מעכשיו תתן הרי היא לך בצלף זוז, הן הן דמיה, וכי מטפי עליהו לגורו, שכן המתנת מעות הוא: מכר לו את השדה וכו' – והוא הדין מטלטלין וכל סחורה אם מכר לו יותר משויה בשכר המתנת מעות, אסור, והוי אבקה רבית מדבריהם. וכל אבקה רבית אם נתן אינה יולאה בדוינים. דאילו רבית קלואה דאורייתא יולאה בדוינים:

(א) מִכָּר לֹא אֶת הַשְּׂדֵה, וְנָתַן לֹא מִקְצֵת דָּמִים, וְאָמַר לֹא אֵימָתִי שְׂתִרְצָה הָבֵא מַעוֹת וְטַל אֶת שְׂלָךְ, אָסוּר. הַלְוָהוּ עַל שְׂדֵהוּ, וְאָמַר לֹא אִם אֵי אֶתָּה נוֹתֵן לִי מִבָּאן וְעַד שְׁלֹשׁ שָׁנִים הָרִי הִיא שְׂלָי, הָרִי הִיא שְׂלֹו. וְכָךְ הִיָּה בְּיָתוּס בֶּן זֹנִין עוֹשֶׂה עַל פִּי חֲכָמִים:

היתה שדה קנויה לו, דהא לכי מייחית קני מעכשיו אמר ליה, והא לא אייתי, ומעות הראשונות כמלוה בעלמא היו אכל מוכר, וזה אכל פירות בשכרו: הרי היא שלו – וכגון דאמר ליה קני מעכשיו אם לא אביא לך מכאן עד שלש שנים, דלאו אסמכתא היא אלא קנין גמור, שעל מנת מכר גמור החזיק בה מעכשיו בדמים הללו ואזולי אוזיל גביה, וזה קבל עליו שאם יחזיר לו מעותיו עד שלש שנים יקבלם. והפירות יהיו מונחים ביד

שהרי מתרצה ממונו. אלא דבסיפא, רבית דרבנן קמפרש שהוא דרך מקח וממכר: דינר זהב – עשרים וחמשה דינרי כסף: וכן השער – כך היו נמכרין בעיר. והותר לו לתת מעות עכשיו על מנת ליתן לו זה חטין כל ימות השנה בדמים הללו כשיעור מעותיו ואע"פ שעכשיו אין לו חטין, דתנן בפרקין יאלץ השער פוסקין, אע"פ שאין לזה יש לזה, ויכול המוכר הזה לקנותם עתה במעות הללו: עמדו חטין בשלשים דינרין אמר לו תן לי

רע"ב – (ג) מרבין על השכר – בשכר המתנת מעות השכירות: ואין מרבין על המכר – בשכר המתנת המקח. וטעמא, משום דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, הלכך כי שקיל מיניה סלע בחודש דהוה להו שתיים עשרה סלעים אין זה שכר המתנת מעות, שהרי לא נתחייב לשלם לו שכירות עד סוף החודש, והאי דאמר ליה אם עכשיו תתן לי הרי היא שלך בעשר סלעים, אי הוה מקדים ליה הוה מחיל ליה מדמי השכירות

רע"ב – (א) הבא מעות וטול את שלך אסור – הבא מותר מעות שעליך וטול שדה שלך, אסור לעשות כן. וכגון שאמר לו מוכר ללוקח לכי מייחית מותר המעות קנה מעכשיו. לפיכך אסור לעשות כן, שאם יאכל מוכר הפירות בחוד כד, לכשיביא זה המעות נמצא שדה זו קנויה לו מיום המכר, וזה אכל הפירות בשכר המתנת מעותיו. ואם יאכל לוקח פירות מעכשיו, שמא לא יביא מותר המעות ויחזיר לו זה מה שקבל ונמצא שלא

חק לישראל – פרשת בא יום ד'

משעת הלואה, ואותה הלואה דמי השדה
היתה:

שליש, אם יחזיר הלואה מעותיו למלוה עד
שש שנים יתן הפירות ללוה, ואם לאו יתן
הפירות למלוה, שהיתה השדה קנויה לו

(ה) אין מושיבין חנוני למחצית שְׂכָר, וְלֹא יִתֵּן מְעוֹת לְקַח בְּהֵן פְּרוֹת לְמַחְצֵית
שְׂכָר, אֲלֵא אִם בֵּן נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ בְּפוּעֵל. אִין מוּשִׁיבֵין תְּדַנְגּוּלִין לְמַחְצֵה,
וְאִין שְׁמִין עֵגְלִין וְסִיחִין לְמַחְצֵה, אֲלֵא אִם בֵּן נוֹתֵן לוֹ שְׂכָר עֲמָלוֹ וּמְזוּנוֹ.
אֲבָל מְקַבְּלִין עֵגְלִין וְסִיחִין לְמַחְצֵה, וּמְגַדְּלִין אוֹתָן עַד שְׁיֵהוּ מְשֻׁלְשִׁין.
וְחִמּוּר, עַד שְׁתֵּהֵא טוּעֵנָת:

מושיבין תרנגולים למחצה – לשם ביצים
דמיים לזבל התרנגולת להושיבה עליהם
לגדל הפרוחים למחצית שכר מה שהיו
האפרוחים שוים יותר על דמי הביצים,
דהואיל וזה מקבל עליו אחריות חצי דמי
הביצים אם יתקלקלו או אם ימותו, הוה ליה
פלגא מלוה, נמצא זה מגדל את חציין השני
בשכר המתנת מעותיו: ומזונו – מזון שהוא
מוציא באפרוחים: ואין שמין עגלים וסייחין
למחצה – עכשיו הם שוים כך וכך, קבלם
עליך לגדלם שנתים למחצית שכר, ולמחצית
הפסד אם ימותו: אבל מקבלים עגלים
וסייחים – קטנים. בלא שומא, שאם ימותו
לא ישלם כלום ואם יחיו יחלקו ציניהם:
כשהיו משולשים – פירוש כשיעמדו על
שליש גדולן ואז יחלקו: ובחמור עד שתהא
טוענת – משאוי. כך היה מנהגם לגדלם
קודם חלוקה:

רע"ב – (ז) אין מושיבין חנוני למחצית
שכר – לא יאמר זעל הבית לחנוני הרי
פירות נמכרים בשוק ארבע סאין בסלע ואתה
מוכרן בחנות פרוטה פרוטה ומשתכר סאה,
היךך פירות ושב ומכור בחנות והריוח נחלוק.
וטעמא למחצית, משום דקיימא לן הך עסקא
פלגא מלוה ופלגא פקדון, סתם המקבל
פרקמטיא למחצית שכר מקבל עליו אחריות
חצי הקרן באונסין וזולא, הילכך הוה פלגא
כיון דמיחייב באונסין מלוה היא אכלו שהרי
היא שומא אכלו במעות בשער השוק ודינו
ליטול חצי שכר, נמצא מתעסק בחציו של
זעל הבית שהוא פקדון אכלו בשכר המתנת
מעות המלוה, לפיכך אסור. אלא אם כן נותן
לו שכר עמלו שהוא עמל באותו החצי כפועל
בטל של אותה מלאכה דבטל מינה, אם היה
נגר או נפה, כמה אדם רואה ליטול ליבטל
ממלאכה כזו ולעשות מלאכה קלה: אין

(ח) שְׁמִין פְּרָה וְחִמּוּר וְכָל דְּבָר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה וְאוֹכֵל לְמַחְצֵה. מְקוּם שְׁנֵהֲגוּ
לְחַלְקָא אֶת הַוּלְדוֹת מִיָּד, חוֹלְקִין, מְקוּם שְׁנֵהֲגוּ לְגִדְלָא, יְגַדְּלוּ. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן
גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, שְׁמִין עֵגֶל עִם אִמּוֹ וְסִיחָ עִם אִמּוֹ. וּמְפָרִיז עַל שְׂדֵהוּ, וְאִינוּ
חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם רְבִית:

(זכריה ב'). כלומר מרחיב על שדהו. והוא
שיאמר לו [חוכר למחכיר] אתה רגיל ליקח
בחכירות שדך עשרת כורין לשנה, הלוויני
מאתים זוז שאוכל להוציא לזבל שדה זו
ולזרעה ולחרשה ואני מעלה לך בחכירותה
י"ב כורים לשנה ואחזיר לך מעותיך, זה
מותר, דהוי כאילו מעדיף לו שני כורים הללו
מפני שחוכר ממנו שדה טובה ומשוכחת
שחכירותה יפה מחכירות שדה רעה:

רע"ב – (ה) שמין פרה – גדולה, וחמור
גדול. שראויין למלאכה, ומלאכתן כולה
למחצית – לחלוק שבה שישביחו,
דמיים וזולות: לחלוק את הולדות מיד –
כשתזוא שעת חלוקתן, צבהמה דקה שלשים
יום וצבסה חמישים יום: שמין עגל עם אמו
– ואין רריך ליתן עמל ומזון לעגל אלא לאם.
ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: ומפריז
על שדהו – לשון פרה ורבה. ואית דגרסי
ומפריז, בזיין. לשון פרזות תשב ירושלים

חק לישראל – פרשת בא יום ד'

(ו) אין מקבלין צאן ברזל מישראל, מפני שהוא רבית. אבל מקבלין צאן ברזל מן הנכרים, ולווין מהן ומלוין אותן ברבית, וכן בגר תושב. מלוא ישראל מעותיו של נכרי מדעת הנכרי, אבל לא מדעת ישראל:

הנכרים: מדעת הנכרי – כגון ישראל שזה מעות מנכרי ברבית וביקש להחזירם לו, מלאו ישראל אחר ואמר תנס לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו. אם העמידו אלל נכרי, אע"פ שישראל נותנס לו במאות הנכרי, מותר. ואם לא העמידו אלל נכרי, אסור. דהוא ניהו דקא מוזיק ליה ברבית:

רע"ב – (ו) אין מקבלין צאן ברזל – כל אחריות הנכסים על המקבל, ושם אותם עליו במעות, וכל זמן שאין נותן לו מעותיו חולקים השכר. ואע"ג דמשנה יתירה היא, דהא תנא ליה לעיל אין מושיבים חנוני למחלית שכר משום דמקבל עליה פלגא דהפסד, וכל שכן הכא דקבל כל האחריות עליו. נקט ליה משום סיפא. אבל מקבלים צאן ברזל מן

(ז) אין פוסקין על הפרות עד שייצא השער. ויצא השער, פוסקין, ואף על פי שאין לזה יש לזה. היה הוא תחלה לקוצרים, פוסק עמו על הגדיש, ועל העביט של ענבים, ועל המעטן של זיתים, ועל הביצים של יוצר, ועל הסיד מושקעו בפבשן. ופוסק עמו על הזבל כל ימות השנה. רבי יוסי אומר, אין פוסקין על הזבל אלא אם כן היתה לו זבל באשפה. וחכמים מתירין. ופוסק עמו בשער הגבוה. רבי יהודה אומר, אף על פי שלא פסק עמו בשער הגבוה, יכול לומר תן לי כזה, או תן לי מעותי:

עליה רבי יוסי ואמר לא שנה ימות החמה ולא שנה ימות הגשמים עד שיהיה לו למוכר זבל באשפות. וחכמים מתירין דוקא בימות החמה, שאע"פ שאין לו, יש לאחרים, שהכל יש להן זבל שכבר נקבז ונשוף בימות הגשמים. אבל בימות הגשמים לא. והלכה כחכמים: כשער הגבוה – אם יפחות השער ממה שהוא עכשיו, תתן לי כשער הזול. גבוה, היינו בזול שנתתן פירות גבוהים ורבים בדמים מועטים: תן לי כזה או תן לי מעותי – שהרי לא משך ויכול לחזור בו, ואפילו מי שפרע ליכא הואיל ולא נתן מעותיו על מנת לקבל עכשיו אלל לאחר זמן, וכתוך כך נשתנה השער, סתם דעתיה דלונס אתרעא זילא פסיק. ואין הלכה כרבי יהודה:

רע"ב – (ז) היה הוא תחלה לקוצרים – ויש לו גדיש ועדיין לא יאל השער: פוסק עמו – באיזה שער שיראה. דכיון דיך לו אין כאן רבית, דמעכשיו אותו גדיש קנוי לו. ואע"ג דלא משך, כיון דכי אין לו נמי לא הוה אלל אבך רבית דרבנן, כי יש לו לא גזור: על העביט – כלי גדול שצוצרים בו את הענבים לפני דריכה והם מתחממים להוליא יינס יפה. ושל זיתים קרוי מעטן: על הבצים של יוצר – אם הכנים עפר ועשאו בצים לעשות מהן קדרות, פוסק עמו על הקדירות באיזה שער שיראה, ואע"פ שלא יאל השער: ועל הסיד – פוסק עמו באיזה שער שיראה משישקענו בכבשן העלים והאזנים לשרוף ולעשות מהן סיד: וחכמים מתירין – איכא זין חכמים לת"ק, דת"ק כל ימות השנה קאמר. ופליג

(ח) מלוא אדם את ארסיו חטין בחטין לזרע, אבל לא לאכל. שהיה רבן גמליאל מלוא את ארסיו חטין בחטין לזרע, ביקר והזיל, או בזול והוקרו, נוטל מהן בשער הזול, ולא מפני שהלכה בו, אלא שרצה להחמיד על עימו:

חק לישראל – פרשת בא יום ד'

שיגיע לארץ והארץ יטול השאר שכן טרחו, ועל מנת כן ירד שיטול פחות משאר ארצות כשיעור הזרע, ואין כאן רבית: שהיה רבן גמליאל – כלומר, לכך הורכב לשנות משנה זו, לפי שהיה רבן גמליאל מחמיר שחם הוזלו נוטל כשער הזול, ואשמעינן מהניתין לא שהלכה כן אלא שרצה להחמיר על עצמו:

(ט) לא יאמר אדם לחברו, הלויני בוד חטין ואני איתן לך לגרן. אבל אומר לו הלויני עד שייבוא בני, או עד שאמצא מפתח. והלל אוסר. וכן היה הלל אומר, לא תלוה אשה כבר לחברתה עד שתעשנו דמים, שפא יוקירו חטים, ונמצאו באות לידי רבית:

למכרה ולאכלה, וכשלוה כל אחת ואחת לזה כהיתר: וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה – ואין הלכה כהלל. אלא הלכה כחכמים שאומרים לזון סתם ופורעין סתם:

(י) אומר אדם לחברו, נפש עמי ואנפש עמי, עדר עמי ואעדד עמי, ולא יאמר לו נפש עמי ואעדד עמי, עדר עמי ואנפש עמי. כל ימי גריד, אחד. כל ימי רביעה, אחד. לא יאמר לו חרש עמי בגריד ואני אחרש עמי ברביעה. רבן גמליאל אומר, יש רבית מקדמת ויש רבית מאחרת. ביצד. נתן עיניו ללוות הימנו, והיה משלח לו ואומר בשביל שתלוני, זו היא רבית מקדמת. לזה הימנו והחזיר לו את מעותיו, והיה משלח לו ואמר בשביל מעותיך שהיו בטלות אצלי, זו היא רבית מאחרת. רבי שמעון אומר, יש רבית דברים, לא יאמר לו, דע כי בא איש פלוני ממוקום פלוני:

כל ימי רביעה אחד. ומותר לומר עדור עמי יום זה של גריד. ואני אעדור עמך יום אחר של גריד. וכן ברביעה: גריד – ימות החמה: רביעה – ימות הגשמים: ואני אחרוש עמך ברביעה – שימי רביעה קשים למלאכה ששדות:

(יא) ואלו עוברין בלא תעשה. המלוה, והערב, והעדים. וחקמים אומרים, אף הסופר. עוברים משום לא תתן (ויקרא כה), ומשום בל תקח מאתו (שם), ומשום לא תהיה לו פנשה (שמות כב), ומשום לא תשימון עליו נשף (שם), ומשום ולפני עור לא תתן מכשל ויראת מאלהיך אני יי:

רע"ב – (יח) עוברים משום לא תתן וכו' – מלוה עובר בכולן. לזה עובר משום כל תשך, שהוא לשון מפעיל לאחרים, לא תגרם

רע"ב – (ח) חטין בחטין לזרע – סאה בסאה מותר להלוות לאחרים דוקא כשזרעה לזרעו. וטעמו, דבאתרא לאחרים הוא שנותן הזרע, אם אין לו זרע לזרוע השדה יסלקנו בעל הבית, וכשלוה הארץ מצעל הבית וזרע וכשזיקרו חטין יתן חטין, אין זו הלואה, אלא הרי הוא כיוורד לתוכה מעכשיו על מנת שיטול בעל הבית הזרע תחלה מחלק

רע"ב – (ט) הלויני עד שיבוא בני – דכיון שיש לו, שפיר דמי. ללא גזר רבן אלא כשאין לו. ואפילו אין לו אלא סאה אחת, לזה עליה כמה כורין, דכל חדא וחדא אמרינן זו תהא תחתיה, שהרי אינה קנויה למלוה וביד הלואה

רע"ב – (י) נכס עמי – היום ואנכס עמך למחר. ניכס הוא עקירת העשבים הרעים הגדלים בתבואה: עדור – חפור: לא יאמר לו נכס עמי ואעדור עמך – פעמים שזו קשה מזו, ויש כאן אגר נטר: כל ימי גריד אחד – ולא חיישינן אם יום אחד גדול מחזירו. וכן

חק לישראל – פרשת בא יום ד'

גמרא – בבא מציעא דף נ"ט ע"א

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים מנא לן מתמר דכתיב היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה אמר רב חננא בריה דרב אידי מאי דכתיב ולא תונו איש את עמיתו עם שאתך בתורה ובמצות אל תונוהו אמר רב לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה אמר רבי אלעזר מיום שנחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה שנאמר גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי ואף על פי ששערי תפלה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו שנאמר שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעותי אל תחרש ואמר רב כל ההולך בעצת אשתו נופל בגיהנם שנאמר רק לא היה כאחאב וגו' אמר ליה רב פפא לאביי והא אמרי אינשי איתתך גוצא גחין ותלחוש לה לא קשיא הא במילי דעלמא והא במילי דביתא לישנא אחרינא הא במילי דשמיא והא במילי דעלמא אמר רב חסדא כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה שנאמר הנה ה' נצב על חומת אנך ובידו אנך אמר רבי אלעזר הכל נפרע בידי שליח חוץ מאונאה שנאמר ובידו אנך אמר רבי אבהו שלשה אין הפרגוד ננעל בפניהם אונאה וגזל ועבודה זרה אונאה דכתיב ובידו אנך גזל דכתיב חמס ושוד ישמע בה על פני תמיד עבודה זרה דכתיב העם המכעיסים אותי על פני תמיד [וגו'] אמר רב יהודה לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה שנאמר השם גבולך שלום חלב חטים ישיבעך אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כמשלם שערי מכדא נקיש ואתי תיגרא בביתא ואמר רב חננא בר פפא לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו שלא נקראו ישראל דלים אלא על עסקי תבואה שנאמר והיה אם זרע ישראל וגו' וכתיב ויחנו עליהם וגו' וכתיב וידל ישראל מאד מפני מדין (ואמר רבי) [אמר רבי] חלבו לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו שנאמר ולאברם הטיב בעבודה והיינו דאמר להו רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו:

רש"י על הגמרא

דברים, לזערה: אונאתה – קרובה לזא, פורענות אונאתה ממחר לזא: שמעה תפלתי – אין לשנותו מלשון בקשה, שמצקס מלת הקדוש צרוך הוא שישמע תפלתו, אזל אל תחרש יס לשנותו מלשון בקשה, ולומר צו אני

היא מוצאת והיא שלחה – אף על פי שהיו מוציאים אותה לשריפה לא אמרה להם ליהודה נבעלתי, אלא שלחה לו למי שאלה לו אנכי הרה, ואם יודה הוא מעלמו יודה: עמיתו – עם אחו: באונאת אשתו – באונאת

חק לישראל – פרשת בא יום ד'

שכינה לכבד מרוס: אינו ננעל – להפסיד ראייתו מן המקום, אלא תמיד רואה אותם עד שיפרע: וזידו אנך – משמע שהיא תמיד אכלו ומשמש זה: על פני – לפני, ואין מחיאה בינו לבין העבירה: אימתי גבולך שלום – כשחלב חטים ישביעך הקדוש צרוך הוא: מכדא – כל שנותנים בו שעורים: נקיש ואתי תגרא – התגר מהקשקש וזא, ואני שמעתי הכד מהקשקש, כדרך כלי ריקם שנשמע בו קול הצרה כשמקשקשין עליו: וידל ישראל – לעיל מיניה כתיב ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ: אוקירו נשייכו – כזרו נשותיכם:

בוטח שאין לרכך לשתוק ולא להחריש, אל תחרש אל תעשה, אל תתן, משמשין לשון בקשה ומשמשין לשון עתיד, כגון (תהלים קכ"א) אל יתן למוט הרי לשון בקשה, ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה (בראשית ל) הוא לשון עתיד: רק לא היה כחחאב – סיפיה דקרא אשר הסתה אותו איזבל אשתו: ואתהך גולא – אשתך הטנה כפוף עמך ושמע דבריה: כל השערים – של תפלה ננעלו: חוץ משערי אונאה – הנועק על אונאת דברים אין השער ננעל בפניו: הכל על ידי שליח – נפרעים על כל עבירות על ידי שליח: וזידו – לא מסרה לשליח: פרגוד – מחיאה שצין

זוהר – בא דף מא' ע"א

(שמות יג) וְהָיָה לְאוֹת עַל יְדְכָה וְלְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ וְגו'. פְּקוּדָא דְא, פְּקוּדָא דְאֶקְרִי בְּגוּנָא אַחְרָא, דְּלֹא אֶקְרִי מְצוּהָ, אֱלֹא קְדוּשָׁה, וְאֵלֶּיךָ אֵינּוֹן תְּפִלִּין. תְּפִלָּה שֶׁל יָד, וְתְפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ. תְּקוּנָא פְּאָרָא שְׁפִירוֹ דְּגוּנִין עֲלָאִין. וְעַל דָּא אֶקְרוּן טוֹטְפוֹת, בְּמָה דְּאֵת אָמַר, (ישעיה מט) יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּהּ אֶתְפָּאֵר: וּבְתִיב (הושע יא) כִּי נָעַר יִשְׂרָאֵל וְאֶהְבֵּהוּ, יִשְׂרָאֵל זֹטָא. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יִשְׂרָאֵל סָבָא, שְׁפִירוֹ דְּגוּנִין, עֵילָא וְתַתָּא. יוֹסֵף סָלִיק וְאֶתְעַטֵּר בְּתַרְיִן גּוּנִין (נ"א דרגין) בְּקַדְמֵיתָא נַעֲרָה, וּבְסוּפָא צַדִּיקָה. בְּמָה יָאן בֵּיהּ גּוּנִין לְמַחְזֵי, וְרִזָּא דָּא (בראשית לט) וַיְהִי יוֹסֵף יָפָה תֹאֵר וַיִּפֶּה מִרְאָה. שְׁפִירָא בְּתַרְיִן סְטְרִין, בְּתַרְיִן דְּרִגִין, בְּתַרְיִן גּוּנִין, עֵילָא וְתַתָּא:

בְּתִיב (דברים ו) וְעִשִׂיתָ הַיֵּשֶׁר וְהַטּוֹב. הַיֵּשֶׁר, דָּא תְּפִלָּה שֶׁל יָד, לְאִמְשָׁכָא (ס"א לֵאסְמָכָא) לֵיהּ בְּתַפִּלִּין שֶׁל רֹאשׁ, לְאִתְיַחְדָּא בְּחֻדָּא. וְתְפִלָּה שֶׁל יָד, אֶקְדִים לְשֶׁל רֹאשׁ. וְאֶצְטְרִיךְ דְּלֹא הוּי פְּרוּדָא בִּינֵיהוּ כְּלָל:

מֵאן דְּמִתְעַטֵּרָא בְּתַפִּלִּין, קָאִים בְּרִזָּא דְּגוּנָא עֲלָאָה וְקָאִים בְּאֵינּוֹן תְּרִין רִזִין דְּקַאמְרוֹן כְּיוּסָה, דְּאֶקְרִי נַעֲרָה, וְאֶקְרִי צַדִּיקָה, בְּרִזָּא דְּעֵבֵד נְאֻמוֹ, בְּרִזָּא דְּבִן יַחֲדָאִי. וְאֵלֶּיךָ אֵינּוֹן תְּפִלָּה שֶׁל יָד, וְתְפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ, וְאֵינּוֹן כְּלָלָא חֻדָּא בְּלֹא פְּרוּדָא:

אַרְבַּע פְּרִשְׁיִין דְּתַפִּלִּין בְּד' בְּתִיב, בְּאֵינּוֹן תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ. וּכְמָה דְּאֵינּוֹן ד' פְּרִשְׁיִין בְּאֵינּוֹן תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, אוּף הַכִּי בְּלָהוּ בְּתַפִּלִּין שֶׁל יָד בְּבֵית א'. דְּהָא בְּתַפִּלָּה שֶׁל יָד, לֵית לָהּ מַגְרָמָה בְּלוּם, אֱלֹא מַה דְּנִקְטָא מְלַעֲיָלָא. וְרִזָּא דָּא, (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם. וּמַגּוֹ דְּנִקְטָא לִזְוֹן מְלַעֲיָלָא,

חק לישראל – פרשת בא יום ד'

אֶקְרִי תְּפִלָּה, וְאֶתְקַדְּשֶׁת בְּקִדּוֹשׁתְּהוֹן (וכלא) אֶקְרִי קְדוֹשָׁה. וְאֶקְרִי תְּפִלָּה וְכִדִּין אֶקְרִי מַלְכוּת, מַלְכוּת שְׁמַיִם שְׁלִימָה:

הלכה – הרמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כא'

(יט) וכן אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת או יביא עצמו לידי הרהור אלא אם יבא לו הרהור יסיע לבו מדברי הבאי (והשחתה) לדברי תורה שהיא אילת אהבים ויעלת חן לפיכך אסור לאדם לישן על ערפו ופניו למעלה עד שיטה מעט כדי שלא יבוא לידי קישוי:

(כ) ולא יסתכל בבהמה ובחיה ועוף בשעה שמזדקקין זכר לנקבה ומותר למרביעי בהמה להכניס כמכחול בשפופרת מפני שהן עסוקין במלאכתן לא יבואו לידי הרהור:

מוסר – מלוקט

אוי ואבוי למשחית זרעו בין במזיד בין שבא מחמת הרהוריו הרעים. פי מלבד תוקף העון. הגה ה' אלהים לא עשה למזיקים גוף פי אם רוחות ועל ידי החוטא הזה נעשה להם גוף ונבראים מזיקין והם תובעים דין לעשות בו נקמה בעולם הזה ובעולם הבא והם סובבים אותו וכל המכשולים והצרות הבאות לאדם הוא על ידם מלבד העונשים הקשים ומרים המזמנים ומעתדים לו בצאתו מהעולם הזה וכמה שנים נמסר ביד מלאכי חבלה לעשות בו נקמה קודם שילך לגיהנם. לכן בעוד נפשו בו ימהר לשוב ובמסתרים תבכה נפשו. והוא רחום יכפר עון:

לע"נ

זאב ואיים בן שרה, משה דוד בן סוזנה מלכה, גד גבריאל בן סוזן, סוזנה מלכה בת שמואלה, דינאלה פורטונה בת רחל, צדיקה בת שרה ז"ל.